

Ivan Vidaković*

XXXVI. REDOVITO SAVJETOVANJE HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNENE ZNANOSTI I PRAKSU – UPORABA SUVREMENIH TEHNOLOGIJA I DRUGA OTVORENA PITANJA KAZNENOG PRAVOSUĐA Opatija, 6.–9. prosinca 2023.

1. OTVARANJE SAVJETOVANJA

U Opatiji je od 6. do 9. prosinca 2023. održano XXXVI. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu (u daljnjem tekstu: Udruženje) pod nazivom *Uporaba suvremenih tehnologija i druga otvorena pitanja kaznenog pravosuđa*. Dodana vrijednost XXXVI. redovnom savjetovanju bilo je istodobno održavanje 4. međunarodnog kolokvija *Association Internationale De Droit Pénal* (u daljnjem tekstu: AIDP) pod nazivom *Međunarodne perspektive umjetne inteligencije: Izazovi za pravosudnu suradnju i međunarodno humanitarno/kazneno pravo*, u okviru kojega je održana međunarodna konferencija pod nazivom *Kazneni progon zločina u Ukrajini i autonomno oružje prema ratnom pravu*.

XXXVI. redovito savjetovanje uvodnim govorom otvorila je uvažena predsjednica Udruženja **dr. sc. Laura Valković**, koja je u ime Udruženja pozdravila sve nazočne pravne praktičare, teoretičare, pravosudne dužnosnike i druge uvažene sudionike. Posebno je zahvalila pravnim fakultetima u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu na pomoći u organizaciji međunarodnog kolokvija. Istaknuta je izvanredna prilika za sve sudionike Savjetovanja da istodobno sudjeluju i na međunarodnom kolokviju i znanstvenoj konferenciji na kojima su izlagači bili eminentni stručnjaci sa stranih sveučilišta. Posebni su pozdravi upućeni **prof. dr. sc. Katalin Ligeti**, dekanici Fakulteta za pravo, ekonomiju i financije Sveučilišta u Luksemburgu, te **prof. dr. sc. Mileni Sterio** sa Sveučilišta u Clevelandu. Osobita zahvala upućena je svim autorima referata koji su

* Ivan Vidaković, univ. mag. iur., asistent na Katedri kaznenopravnih znanosti, Sveučilište u Osijeku, Pravni fakultet Osijek; ivan.vidakovic@pravos.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7003-632X>

svojim radovima i izlaganjima obuhvatili mnogobrojne teme raskrižja novih tehnologija, umjetne inteligencije i kaznenog pravosuđa. Razmatranjem krovne teme ovogodišnjeg Savjetovanja istaknut je zapanjujući razvoj tehnologije, koji ne može biti ignoriran. Pitanja definicije, prednosti, ali i rizika uporabe umjetne inteligencije te njezina utjecaja na kazneno pravosuđe samo su neka područja koja su predmetom istraživanja i referata. Nastavno, istaknute su mnogobrojne druge teme ovogodišnjeg Savjetovanja, najavljen je okrugli stol, večernje predavanje te predstavljanje knjige.

2. IZLAGANJA PRVOG DANA

Nakon uvodnog govora **prof. dr. sc. Katalin Ligeti** održala je prvo izlaganje ovogodišnjeg Savjetovanja na temu *Zakovitost dokaza pribavljenih uporabom umjetne inteligencije u kaznenom postupku*, kojim je potvrdila sve veću važnost umjetne inteligencije u sudskim procesima i sve učestalije pozive za njezinu uporabu u dokazne svrhe kaznenih postupaka. Predstavljajući hipotetski scenarij, u kojem je automobil s integriranim sustavom umjetne inteligencije ispitivan na sudu o prometnoj nesreći, dovedeno je u fokus pitanje tradicionalnog ispitivanja svjedoka. U navedenom primjeru automobil je putem svojih senzora i pohranjenih podataka pružio detaljne informacije o svojoj lokaciji i radnjama u vrijeme incidenta pokazujući kako umjetna inteligencija može prikupljati i predstavljati podatke poput očitavanja senzora i videosnimaka, nudeći novu dimenziju dokaza u pravnim postupcima. Nastavno je razmatranjem stvarne primjene umjetne inteligencije na primjerima potrošačkih proizvoda, poput pametnih satova i *fitness trackera*, prikazan slučaj istrage silovanja, gdje su zdravstveni podaci osumnjičenika, izvučeni korištenjem izraelske tehnologije, proturječili njegovu alibiju. Podaci su pokazali povišene otkucaje srca i korake poduzete tijekom navodnog zločina, što je tužiteljstvo koristilo kako bi osporilo tvrdnju osumnjičenika da je bio neaktivan tijekom incidenta. Kad se uzme u obzir taj primjer postojeće primjene novih tehnologija u dokazne svrhe, izgledno je da bi i ispitivanje automobila moglo uskoro postati realnost, a ne ostati na razini hipotetskog primjera. Naravno, potencijalne prednosti dolaze i s određenim rizicima u obliku pouzdanosti i točnosti podataka sustava umjetne inteligencije. To se posebno odnosi na sustave dizajnirane za komercijalne namjene te njihovu uporabu u kaznenim postupcima. Nadalje, razne tehnologije vođene umjetnom inteligencijom, poput alata za filtriranje podataka, sustava za prepoznavanje lica i probabilističke genotipizacije za analizu DNK, već se koriste diljem Europe u kaznenim istragama i zahtijevaju temeljito pravno ispitivanje kako bi se osigurala njihova odgovarajuća primjena. Ta primjena podrazumijeva potrebu za razvojem pravnih okvira kako bi se prilagodili ovim novim oblicima dokaza i osigurali da zadovoljavaju standarde prihvatljivosti i vjerodostojnosti potrebne na sudu.

U nastavku sesije predavanje *Uporaba autonomnog oružja pod međunarodnim pravom* održala je **prof. dr. sc. Milena Sterio**. Izlaganje je obuhvatilo pravila međunarodnog prava u vezi s upotrebom smrtonosnog oružja, posebno automatiziranog oružja i umjetne inteligencije. Postojeće stanje upućuje na to da pravni okvir međunarodnog prava ne sadrži specifična pravila ili konvencije koje reguliraju upotrebu automatiziranog oružja. U njihovu nedostatku primjenjuju se tradicionalni principi i pravna pravila, poput proporcionalnosti uporabe sile i usmjerenja na postizanje vojnog cilja te stupnja uvjerenosti vojnog zapovjednika da upotreba sile neće uzrokovati disproporcionalnu štetu civilima. Oni su se pokazali nedostatnima u kompleksnom ratnom okruženju uzrokovanom novim tehnologijama. Poteškoće u primjeni općih principa međunarodnog humanitarnog prava, odnosno njihove nedostatnosti, u praksi su razvidne na primjerima upotrebe automatiziranog oružja i umjetne inteligencije, poput dronova, u ratnim situacijama kao što je rat u Gazi. Nedostatak prilagođenosti međunarodnog prava specifičnostima, poput identifikacije i napada na vojne ciljeve, gdje umjetna inteligencija može pogrešno identificirati metu, te pitanja odgovornosti za takve pogreške potrebna za regulaciju upotrebe umjetne inteligencije u vojnim operacijama samo su neki od primjera teškoća primjene tradicionalnih principa i pojmova. Iako se potencijalno rješavanje nazire kroz pregovore koji se trenutačno vode u Ujedinjenim narodima o multilateralnom ugovoru o uporabi automatiziranog oružja, oni napreduju sporo zbog neslaganja oko definicija i novih regulacija.

Ostajući u sferi umjetne inteligencije, sljedeći referat pod nazivom *Uporaba umjetne inteligencije u hrvatskom kaznenom postupku: postojeće stanje i perspektive* izložile su profesorice Pravnog fakulteta u Zagrebu **prof. dr. sc. Zlata Đurđević** i **prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas**. U raspravi je opravdano naglašeno pitanje spremnosti hrvatskog pravosudnog sustava na uvođenje novih tehnologija u kazneni postupak. Na to je upozorila odvjetnica **Višnja Drenški-Lasan** na primjeru problema uvođenja i jednostavnijih tehnologija, poput e-komunikacije, te je istaknula da je ključan način na koji ćemo osigurati korištenje umjetne inteligencije, a to mora biti u skladu s poštivanjem temeljnih ljudskih prava te uz zaštitu od diskriminacije. Ako to uspješno osiguramo, nema straha od umjetne inteligencije u kaznenom postupku. Nastavno, osporavajući pitanje spremnosti kroz prizmu infrastrukture, sudac Županijskog suda u Zagrebu **Dražen Kevrić** naglasio je da nema dovoljno sredstava ni za osnovnu infrastrukturu za učinkovit rad sudova, poput Supranove i e-komunikacije.

Prvi konkretni izazovi hrvatskog kaznenog pravosuđa glede umjetne inteligencije analizirani su kroz temu *Upotrebljivost rezultata masovnog nadzora komunikacija kao dokaza u kaznenom postupku* **izv. prof. dr. sc. Zorana Burića** i **izv. prof. dr. sc. Sunčane Roksandić** s Pravnog fakulteta u Zagrebu te **izv. prof. dr. sc. Ante Novokmeta** s Pravnog fakulteta u Osijeku. Nove tehnologije ne donose samo prednost pravosudnim tijelima i tijelima kaznenog

progona, što je prepoznao i sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske **Damir Kos** izražavajući bojazan da bi evidentna kaznena djela mogla proći nekažnjeno i razmatrajući kompleksnost kriminaliteta i nove tehnologije, koje znatno utječu na *modus operandi* kaznenih djela.

Izlaganja su se nastavila temom *Odavanje transkripata iz tajnog nadzora telefonske komunikacije kao povreda EKLJP-a*, koju je izložio **izv. prof. dr. sc. Željko Karas**, profesor Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti u Zagrebu. Ne isključujući mogućnost korištenja priče i odavanja transkripata za stvaranje senzacionalističke obrane, a sve radi prikrivanja bitnih detalja i ishođenja pogodnije odluke za okrivljenika, sudac Kos ipak smatra da je većina takvih slučajeva u interesu kaznenog progona.

Izlaganja prvoga dana zaključena su referatom pod nazivom *Osvrt na prijedlog VIII. novele Kaznenog zakona*, koji su izložili **izv. prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski** s Pravnog fakulteta u Zagrebu i **dr. sc. Bruno Moslovac**, zamjenik županijskog državnog odvjetnika u Županijskom državnom odvjetništvu u Bjelovaru.

Završetkom referata nastavila se rasprava otvaranjem novih pitanja pravnih praktičara, a raspravu je otvorila odvjetnica **Drenški-Lasan** pitanjem u vezi s izdavanjem europskog istražnog naloga u državama koje u nacionalnom pravnom sustavu nemaju pravni lijek protiv njega te prakse Europskog suda. Nadovezujući se, **mr. sc. Danka Hržina** specificirala je da je riječ o predmetu *Gavanozov II*. Zaključno je istaknut problem susretljivosti i povjerljivosti tijela u Republici Hrvatskoj glede prihvaćanja stranih dokaza, uz vođenje odredbama da su ti dokazi zakoniti ako su pribavljeni u skladu s pravnim pravilima države u kojoj su dokazne radnje poduzete, ali se to često ne kontrolira, ili barem ne u mjeri u kojoj bi trebalo.

Prvi dan zaključen je tradicionalnim okruglim stolom održanim na temu *Nejavnost istrage i novo kazneno djelo neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje*. Moderator, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske **Dražen Tripalo**, predstavio je paneliste: **izv. prof. dr. sc. Igora Martinovića**, profesora Pravnog fakulteta u Rijeci, **Krešimira Ostrogonca**, zamjenika ravnateljice USKOK-a, **izv. prof. dr. sc. Zorana Burića**, profesora Pravnog fakulteta u Zagrebu, **Ivana Turudića**, **univ. spec. crim.**, suca Visokog kaznenog suda, i **Šimu Mataka**, odvjetnika. Kratkim uvodom moderatora, s obzirom na to da je predmetna odredba bila u fokusu ranijih izlaganja, predstavljen je prijedlog zakona koji uvodi novo kazneno djelo u glavi XXIX. Kaznenog zakona, u članku 307.a, pod nazivom *neovlašteno otkrivanje sadržaja izvidne ili dokazne radnje*, usmjereno na sprječavanje neovlaštenog otkrivanja sadržaja tijekom prethodnog postupka, koji se na temelju zakona smatra nejavnim. Istaknuti *ratio legis* prijedloga, a to je zaštititi sadržaj izvidne ili dokazne radnje od neovlaštenog otkrivanja, čime bi se očuvala pretpostavka nedužnosti, pravo na privatnost okrivljenika i drugih sudionika te pravo na pravično suđenje,

predstavljao je početnu točku rasprave panelista. Zaključno je problematizirano njima suprotstavljeno pravo javnosti da kroz slobodu medijskog izvještavanja sazna informacije od javnog interesa, posebno kada je riječ o težim kaznenim djelima. Upravo će se održavanje te ravnoteže među panelistima pokazati kao najprjepornije područje ovog kaznenog djela. Naglašavajući zaštitu privatnosti i prava na pravično suđenje kao prioritete, sudac Turudić izrazio je podršku prijedlogu. Iako je pravo javnosti na informiranje u skladu s člankom 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, javnost nema pravo znati sve detalje istrage. Produbljujući problematiku, sudac Tripalo nadodao je da prateće izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku ne definiraju niti preciziraju pojmove nejavnosti i tajnosti. Ipak, takav prijedlog ima određene nedostatke u obliku potencijalne posljedice da cjelokupni prethodni postupak, a to uključuje i istragu, postane tajan. Uz to problem preširokog opsega prijedloga zakona, posebno u obliku osoba koje su obuhvaćene inkriminacijom, razlog je zašto odvjetnik Matak ne podržava takav prijedlog. Lajtmotiv daljnje rasprave okrivljenikovo je pravo na obranu, posebno u kontekstu presumpcije nedužnosti. Nadovezujući se na početno postavljene probleme ravnoteže suprotstavljenih prava, profesor Burić prezentirao je primjer visokog političkog dužnosnika, bivšeg ministra obrane, kroz prizmu interesa javnosti, uz istovremeno prekomjerno dijeljenje podataka putem medija, poput nalaza krvi, odnosno generalno vještačenja i drugih osjetljivih informacija. Ipak, ranije problematizirano pravo okrivljenika na obranu nije neograničeno, posebno glede objava u medijima u vezi s kaznenim predmetom, a potencijalno je rješenje digitalizacija spisa radi olakšanog praćenja kretanja spisa i utvrđivanja tko je odgovoran za prosljeđivanje, odnosno otkrivanje. Nužnost tajnosti izvida pokazala se nespornom, ali potrebu za novim kaznenim djelom s obzirom na učestalost objavljivanja detalja nejavnog dijela istrage Krešimir Ostrogonac smatra opravdanom. Ipak, postignuta je suglasnost glede kruga počinitelja, koji su taksativno navedeni, odnosno zauzet je stav da nekima nije mjesto u toj inkriminaciji, a to se posebno odnosi na novinare. Iako se protivio prijedlogu zakona, profesor Martinović djelomično se složio sa svim panelistima. Daljnjim razmatranjem prijedloga problematizirani su raniji problemi, i to činjenica da cijeli prethodni postupak *de facto* postaje tajan, što je u skladu s onime što je odvjetnik Matak utvrdio, ali važnost zaštite privatnosti i prava na pravično suđenje, kako su to istaknuli profesor Burić i sudac Turudić, ne smije biti previđena. Za razliku od prethodnog rješenja digitalizacije, uz povlačenje paralela i iskustava iz njemačkog i austrijskog zakonodavstva, predložen je komparativni pristup, poput rješenja da se određene informacije mogu otkriti javnosti pod određenim uvjetima. Ipak, izloženom problematikom i potencijalnim rješenjima nije završio okrugli stol.

U raspravi koja je uslijedila profesor Karas istaknuo je paradoks da sve veći broj snimki može izlaziti u javnost, ali njihova uporaba u kaznenom postupku

sve je više ograničena. Razmatrajući to pitanje, profesor Burić zaključio je da snimka koja je objavljena u medijima može biti korištena, odnosno puštena na raspravi, a javnost bi za nju saznala na raspravi, kada zakoni o kaznenom postupku to dopuštaju. Rasprava se proširila na pitanja samog teksta inkriminacije, koje je i ranije bilo problematizirano kroz Savjetovanje. U fokusu su se našla pitanja zabranjuje li se samo otkrivanje u prethodnom postupku, pa se nakon okončanja prethodnog postupka može objaviti takav podatak, odnosno pitanja u vezi s formulacijom cilja *da ga učini javno dostupnim*. Dakle, riječ je o posebnoj namjeri, ali istovremeno je sudac Tripalo upozorio na to da, ako optužnica postane pravomoćna i ako su dokazi izvedeni na raspravi, postaju javno dostupni i trebaju biti, a ako optužnica ne bude potvrđena, onda se otvaraju pitanja problema čuvanja podataka. Još jedan problem takve inkriminacije, a na tragu prije iznesenih stavova tijekom okruglog stola, jest u položaju odvjetnika i branitelja, na koji je pozornost skrenula odvjetnica Drenški-Lasan, a to je problem kaznene odgovornosti odvjetnika ako *post festum* u medijima iznese nešto što je njegova stranka tijekom svoje obrane rekla, jer to povlači kaznenu odgovornost odvjetnika. Ponovno je kao potencijalno rješenje predložen komparativni pristup, ali praksa je pokazala da nije uvijek najbolje rješenje preuzimati doslovno rješenja drugih sustava, na što su argumentirano ukazali sudac Tripalo i profesorica Roksandić. Vraćajući se na pitanje kruga potencijalnih počinitelja i kaznene odgovornosti odvjetnika i branitelja, odvjetnik Matak ponovio je da nema kriminalnopolitičkih razloga da cijeli prethodni postupak *de facto* bude tajan jer, teoretski, okrivljenik i odvjetnik ne smiju reći što su iznijeli u obrani. Profesor Burić istaknuo je praktične izazove u provedbi prijedloga zakona, uključujući tehničke aspekte filtriranja informacija iz dokaznih radnji, koje nisu nužno relevantne za kazneni postupak, te da bi različiti softveri u tome mogli pomoći. Zaključak okruglog stola jest da prijedlog zakona zahtijeva daljnje dorade kako bi se adresirale iznesene zabrinutosti, a naglašeno je i da je cilj spriječiti suđenje u medijima i zaštititi prava sudionika u postupku.

3. IZLAGANJA DRUGOG DANA

Prvo izlaganje jutarnje sesije održali su **izv. prof. dr. Lucija Sokanović** i **dr. sc. Luka Pribisalić** s Pravnog fakulteta u Splitu na temu *Kružne prijevare: zašto nastaju i mogu li se učinkovito suzbiti*. Dominantnija primjena blanketnog kaznenog djela iz Kaznenog zakona umjesto specifičnih kaznenih djela iz Zakona o trgovačkim društvima o netočnom prikazivanju podataka nametnula se kao logično pitanje. Potencijalni uzroci takve dominacije, prema profesorici Sokanović, jesu iščekivanje uvođenja posebnog kaznenog djela te

je, proširujući svoje izlaganje, nadodala je da su najveći problemi i najčešći razlozi odustanka složenost forenzike i dugotrajnost dokazivanja.

Jutarnja sesija nastavila se izlaganjem pod naslovom *Kritički osvrt na kazneno djelo prijetnje*, koje su održali **prof. dr. sc. Igor Vuletić**, profesor Pravnog fakulteta u Osijeku, i sutkinja Općinskog suda u Osijeku **Sanja Šimleša**. Izlaganje autora pokrenulo je raspravu glede sudske prakse učestalog određivanja istražnog zatvora u slučaju prijetnje, a posebno kada je upućena bliskoj osobi. Drugi istaknuti problem jest problem kaznenog djela nasilja u obitelji jer dio inkriminacije obuhvaća i prijetnju. Rasprava je iznjedrila dva potencijalna rješenja, i to u obliku vaganje težina djela kako bi se mogla donijeti odluka o stjecaju te razmatranje ranijeg uređenja, koje je više odgovaralo smislu kaznenog djela jer se izaziva tjeskoba kod žrtve.

Posljednje izlaganje prvog dijela jutarnje sesije održali su **izv. prof. dr. sc. Igor Martinović** i **dr. sc. Iva Parenta** s Pravnog fakulteta u Rijeci na temu *Materijalna istina i istražno (inkvizitorno) načelo: zle utvare iz prošlosti ili nosivi stupovi kaznenog postupka?* Za suca Tripala problem je bio nedostatan razlučena distinkcija između prava i obveze te je istaknuo da pravo utvrđivanja pogrešnog činjeničnog stanja može biti primjereno *proprio motu*, ali *ex officio* termin označava obvezu suda. Detaljnije pojašnjavajući sadržaj izlaganja, profesor Martinović naglasio je da ovlasti suda, primjerice izvođenje dokaza i postavljanje pitanja, proizlaze iz dužnosti utvrđivanja činjeničnog stanja. Sudac Tripalo zaključuje da bi takva *ex officio* dužnost suda podrazumijevala preuzimanje funkcija tužitelja. Nadovezujući se na pitanje dužnosti suda, sudac Kos dodao je da ne može zamisliti situaciju da se prvostupanjska odluka ukine i onda u ponovljenom postupku sud izvodi dokaze koje nije iznijela ili problematizirala nijedna od stranaka u kaznenom postupku, i to po službenoj dužnosti, odnosno da se na taj način dođe do jedne ili druge presude. Rješavajući pitanje nedostatne distinkcije s početka rasprave, profesorica Đurđević naglasila je da prava pripadaju pojedincima, a država ima ovlasti i dužnosti, te da sud nema prava, nego obveze. Prvostupanjski sud ima obvezu utvrditi činjenično stanje, dok drugostupanjski djeluje unutar ograničenja žalbenog postupka, odnosno razloga. U razmatranju promjene zakona 2008. godine koja je omogućila sudu da izvodi dokaze *ex officio* zaključeno je da se kazneni postupak sveo se na to da sud radi sve, dok državni odvjetnik postaje pasivan. Da je to tome tako, pokazuje i Odluka Ustavnog suda i novela Zakona o kaznenom postupku, koje nisu bile u skladu s tim rješenjem, a *ratio* je činjenica da sud ima odgovornost bez ovlasti za potpuno utvrđivanje činjeničnog stanja.

Jutarnja sesija nastavljena je izlaganjem sutkinje Općinskog suda u Novom Zagrebu **Jasmine Sabadije** i odvjetnika **Tonija Ivandića** pod naslovom *Ovlašti optužnog vijeća u utvrđivanju n/postojanja osnovane sumnje*. Nastavno na izlaganje, analizirajući pitanje uloge optužnog vijeća, sudac Tripalo pojasnio je

da je nekadašnji skraćeni postupak naslijedio kazneni postupak za kaznena djela do pet godina te da se u tom smislu optužni prijedlozi ni sada ne ispituju na način na koji je to zamišljeno Zakonom o kaznenom postupku niti je njegova uloga filtracije ostvarena na zamišljeni način. Također, problematiziranjem izdvajanja službenih zabilješki kroz prizmu opterećivanja zaključeno je da su službene zabilješke korisne te su rezultat zakonitog postupanja policije, a budući da bivši skraćeni postupak predstavlja 92–93 % kaznenih postupka, formalno postupanje tijekom izvida preoptereto bi policiju i državno odvjetništvo.

U nastavku sesije **izv. prof. dr. sc. Marin Bonačić**, asistent **Nikša Vojvoda** i asistentica **Darija Željko** s Pravnog fakulteta u Zagrebu izložili su temu *Analiza razloga koji uzrokuju neopravdana odugovlačenja u sudskim postupcima u složenim kaznenim predmetima*. Prema profesorici Roksandić, većina dugotrajnih predmeta odnosi se na gospodarska kaznena djela, a oni su uzrokovani temeljnim problemima, kao što su koncepcijska pitanja poput različitog tumačenja pravila dobre poslovne odluke i tumačenja šteta. Istaknuvši drugu dimenziju te problematike, odvjetnica Drenški-Lasan nadovezala se na suca Kevrića te je istaknula da je veliki problem s upisničarima, zapisničarima te generalno s odljevom radne snage sa suda. Nesporo je da su takve vrste predmeta izrazito složene, a sucima se mora olakšati pretraživanje i organiziranje kroz kvalitetnu bazu podataka. Kao potencijalna rješenja odugovlačenja razmatrali su se i neki zakonodavni prijedlozi, ali pravni praktičari nisu stava da su zakonodavne izmjene rješenje.

Posljednja tema prijepodnevnice sesije bila je *Institut zabrane reformatio in peius u kaznenom postupku*, a temu su izložile **dr. sc. Nevena Aljinović** te sutkinja Županijskog suda u Velikoj Gorici **Ivana Bilušić**.

Popodnevnu sesiju svojim izlaganjem pod naslovom *Izvidi u međunarodnoj policijskoj i pravosudnoj suradnji* otvorili su **mr. sc. Danka Hržina**, zamjenica općinskog državnog odvjetništva u Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu, upućena na rad u Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, i **Marijo Rošić**, voditelj Ureda časnika za vezu pri Europolu. Nakon izlaganja razvila se rasprava na konkretnom i praktičnom primjeru iz auditorija u kojem je policijski tajni istražitelj Švicarske komunicirao s hrvatskim okrivljenikom glede dječje pornografije te je rezultate tih radnji dostavio hrvatskoj policiji, a policija je dalje postupala na temelju tih podataka i pokrenula kazneni postupak. Činjenica je da se sve češće dostavljaju podaci za kaznena djela vezana uz dječju pornografiju, a nužni su multilateralni instrumenti kao pravni elementi za uporabu predmetnih podataka kao dokaza, smatra Rošić. Uporaba je, dakle, moguća pod pretpostavkom primjene Direktive i pod pretpostavkom transfera dokaza u pravosudne svrhe. Kroz raspravu se potvrdio raniji stav da je sve više spontane razmjene informacija, a najbolje je rješenje, smatra mr. sc. Hržina, dobiti od tužiteljstva takve podatke, i to na temelju Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima, jer je tada takav podatak

materijalni dokaz iz drugog predmeta, a mogao bi se primijeniti u predmetu pred hrvatskim sudovima pod uvjetom da prilikom njegova pribavljanja nisu prekršena temeljna prava okrivljenika.

Anamaria Droždan-Kranjčec, voditeljica pravnog tima Ženske sobe, i **dr. sc. Maja Mamula**, koordinatrica Ženske sobe, u nastavku sesije izložile su temu *Sustav podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Hrvatskoj – usklađenost s međunarodnim zahtjevima i standardima*. U raspravi su autorice izrazile nezadovoljstvo provedbom Direktive 2012/29. Prema istraživanju, praksi i iskustvu, 100 % policijskih službenika provodi pojedinačnu procjenu žrtve, dok sudstvo i državno odvjetništvo to ne čine zbog odugovlačenja postupka i ovisnosti o težini kaznenog djela. Također, ako policija provede procjenu, državno odvjetništvo i sud to neće učiniti, što je predmet revizije Direktive i u drugim državama.

Sesija se nastavila izlaganjem izv. prof. dr. sc. **Marte Dragičević Prtenjača** s Pravnog fakulteta u Zagrebu, doc. dr. sc. **Ivane Radić** s Pravnog fakulteta u Splitu i sutkinje Općinskog kaznenog suda u Zagrebu **Dijane Rizvić** na temu *Upućivanje u odgojnu ustanovu – odgojna mjera zahvaćena svjetskim trendom transformacije i deinstitucionalizacije*.

U nastavku popodnevne sesije temu *Uloga i položaj policije kao tužitelja u prekršajnom postupku* izložili su dr. sc. **Hrvoje Filipović** s Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti u Zagrebu i dr. sc. **Damir Juras** iz Ministarstva unutarnjih poslova. Nakon izlaganja rasprava je obuhvatila pitanja učestale uporabe odredbi o svrhovitosti u slučaju više prekršaja profesorice **Dragičević Prtenjače**, a istraživanje je pokazalo da u analiziranim predmetima primjene nije bilo, a na godišnjoj razini statistika je od 5 % do 9 % slučajeva.

Posljednje izlaganje popodnevne sesije održala je **Ivana Đuras**, viša ustavnosudska savjetnica, a tema izlaganja bila je *Naknada štete zbog uvjeta u zatvoru – kroz praksu Ustavnog suda i ESLJP-a*. U fokusu rasprave bilo je uvijek interesantno pitanje iznosa individualne naknade štete, koji ovisi o tarifi te se elementi uvijek procjenjuju *in concreto*. Iako se on nastoji umanjiti, u prosjeku iznosi između 2000 i 5000 eura. Visina iznosa u Republici Hrvatskoj, za razliku od nekih drugih zemalja, ne određuje se po danu, nego po uvjetima, te nema tarife. Istaknut je također problem pružanja zdravstvene usluge osobama u zatvoru i istražnom zatvoru, a ilustraciju problema dala je viša ustavnosudska savjetnica Đuras kroz predmet iz 2009. u kojem je usvojena ustavna tužba 2010. zbog neodgovarajućeg smještaja te je utvrđena povreda ustavnog prava na zabranu nečovječnog postupanja i zaštite dostojanstva. Upravo u toj odluci zatražena je sanacija, koja nije izvršena 10 godina od njezina donošenja, što odvjetnica Drenški-Lasan smatra sramotom. Problematično je također i izvješće koje je uputio Ustavni sud u Hrvatski sabor glede generalnog stanja zatvora i kaznionica u Zagrebu, prema kojem je stanje katastrofalno te su zatvori popunjeni znatno iznad kapaciteta, što će doći na naplatu.

Nakon posljednjeg referata drugog dana održana je promocija hrvatskog izdanja knjige *Priručnik o Europskom javnom tužiteljstvu: praktični vodič i primjerovnik* urednika **prof. dr. sc. Zlate Đurđević** i **izv. prof. dr. sc. Marina Bonačića**. Predsjednica Udruženja **dr. sc. Valković** upozorila je na važnost knjige, koja se već koristi pri odvjetničkoj akademiji. Dajući kratak uvod, profesorica **Ligeti**, jedna od urednica, zahvalila je na prilici i naglasila izazove stvaranja centraliziranog supranacionalnog tužiteljstva u Europi. Projekt u okviru kojeg je nastao Priručnik trajao je dvije godine, a cilj je omogućiti pravnicima bolje razumijevanje i pripremu za rad sa supranacionalnim tužiteljstvom. Detaljniji prikaz projekta i knjige dao je profesor **Bonačić** opisivanjem strukture i ciljeva projekta. U projektu je sudjelovalo šest institucija, uključujući i zaklade, sveučilišta i odvjetničke komore iz nekoliko europskih zemalja. Praktična je vrijednost priručnika znatna kako za odvjetnike tako i za suce te državne odvjetnike, a glavne teme pokrivaju područje europskog javnog tužiteljstva, uključujući i materijalno kazneno pravo, kaznenoprocena pitanja, strukturu i praktične primjere. Tome u prilog ide i činjenica da je Hrvatska odvjetnička komora prepoznala važnost suradnje i edukacije odvjetnika, a jedan je od ključnih aspekata dostupnost Priručnika na hrvatskom jeziku, što omogućuje širu praktičnu primjenu. Doprinos brojnih odvjetnika i sudaca razvidan je, a to uključuje doprinose sutkinje **Sanje Katušić-Jergović**, odvjetnica **Višnje Drenški-Lasan** i **Ines Bojić**, koje su sudjelovale u edukaciji. Zaključno, u obraćanju urednice prof. dr. sc. Zlata Đurđević naglašena je važnost pravilnog prevođenja i korištenja terminologije na primjeru uporabe izraza Ured europskog javnog tužitelja umjesto EPPO, koji slijedi stručnu terminologiju koja se koristi u međunarodnom kontekstu. Predstavljanje je završeno zahvalom svima koji su sudjelovali u projektu.

Tradicionalno, drugi dan Savjetovanja zatvoren je večernjim predavanjem, a ovogodišnje se prigodno nastavilo temama obuhvaćenim ranije predstavljеним priručnikom. Predavanje je održao **prof. dr. sc. John Vervaele**, predsjednik AIDP-a. Profesora Vervaelea uvodno je predstavila profesorica Đurđević ističući njegovo iskustvo i doprinos AIDP-u, ali i kaznenom pravu i znanosti općenito. Uvodno je razmatrana narav kaznenog progona kao funkcija nacionalnih država, povezana s nacionalnim suverenitetom, ali usporedno je prikazan sve veći izazov za domaće sustave kaznenog pravosuđa u odnosu na transnacionalna kaznena djela. Problemizirana su ograničenja međunarodne pravne pomoći i suradnje, a položaj supranacionalnih tužitelja prikazan je, odnosno uspoređen, s položajem tužitelja pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, koji se suočavaju s izazovima bez suradnje nacionalnih vlasti. Pristup EU-a integriranom pravnom modelu nužan je, ali problem i dalje ostaje činjenica da je kazneno pravosuđe unutar EU-a mozaik nacionalnih zakona. Funkcioniranje Ureda europskog javnog tužitelja te njegova struktura neki su od pokušaja odgovora na izazove prekograničnih istraga. U svezi sa suverenitetom i nacionalnom

naravi kaznenog postupka pitanje pristranosti nacionalnih delegiranih tužitelja neizbježno je, ali postoje mehanizmi za smanjenje sukoba interesa i osiguranje nepristranosti, poput velikih plaća i rigoroznih uvjeta izbora neovisno o tome što nacionalni tužitelji primjenjuju domaće zakone. Ipak, budućnost Ureda europskog javnog tužitelja ovisi o daljnjoj međunarodnoj suradnji, jačanju nadnacionalnih pravosudnih institucija, širenju mandata na druga kaznena djela i potrebi za rješavanjem pravnih i procesnih pitanja.

4. TRIBINA I ZATVARANJE SAVJETOVANJA

Zatvaranje Savjetovanja tribinom na kojoj se odgovara na pitanja sudionika i pokreće šira rasprava tradicija je koja je nastavljena i na XXXVI. savjetovanju. Raspravu su moderirali suci **Damir Kos** i **Dražen Tripalo**, koji su zajedno s drugim sudionicima odgovorili na nekoliko ključnih pitanja koja su izazvala značajnu raspravu među prisutnima.

Kroz tribinu se raspravljalo o uvjetnom odustajanju od kaznenog progona prema članku 206.d Zakona o kaznenom postupku i troškovima kaznenog postupka kada je okrivljenik ispunio obveze nakon obustave postupka. Ako se postigne dogovor o uvjetnom odustanku nakon podizanja optužnice, državni odvjetnik mora obavijestiti sud, koji potom obustavlja postupak. Ipak, sudac Kos upozorio je da sud ne može obvezati okrivljenika na plaćanje troškova ako nije proglašen krivim, ali da državni odvjetnik može uključiti zahtjev za naknadu troškova tijekom pregovora o uvjetnom odustanku.

Najveća rasprava povel se glede pitanja korištenja zapisnika iz upravnih postupaka kao dokaza u kaznenim postupcima. Nepobitna je mogućnost da se takve osobe pojave kao svjedoci ili okrivljenici, ali sudac Kos smatra da, prema odluci Vrhovnog suda, njihovi iskazi prikupljeni u poreznom nadzoru nisu dokaz u kaznenom postupku. Ipak, prepoznaje se situacija u kojoj zapisnik može biti dokaz, ali samo ako je ispitivanje provedeno u skladu s pravilima, uključujući i procesna upozorenja, prema Zakonu o kaznenom postupku. Rasprava se proširila na uporabu izjava iz zapisnika drugih postupaka u vezi s dokaznim prijedlozima u optužnici. Sličan stav kao i s početka rasprave zauzet je od strane suca Tripala da zapisnici iz upravnog postupka mogu biti čitani kao isprave, ali ne kao dokaz u kaznenom postupku. U nastavku rasprave problematizirano je pravo narušavanja obrane, gdje je profesor Bonačić naglasio da se iskazi prikupljeni pod prijetnjom sankcije ne smiju koristiti kao dokazi. S tim se složio i profesor Burić te je zaključio da bez potrebnih procesnih garancija ne mogu biti dokazi. Uvid praktičnog postupanja u takvim slučajevima dala je sutkinja Sabađija navodeći svoju praksu čitanja zapisnika, osim u dijelu koji sadrži iskaze takvih osoba, ali bez njihova izdvajanja. Drugi oblik potencijalnog rješenja u mogućnosti suda da odbije dokazni prijedlog kao nedopušten

iznijela je profesorica Ivičević Karas, uz stav da izjave dane pod prijetnjom kazne moraju biti izdvojene iz spisa predmeta. Na tom je tragu i praksa Europskog suda za ljudska prava, kako je to istaknuo profesor Burić, razmatrana kroz prizmu prava na šutnju kao sastavnog elementa prava na pravično suđenje.

Tribina se nastavila raspravom o roku u kojem oštećenik treba podnijeti optužnicu ako rok nije određen rješenjem kojim je optužnica vraćena. Takav rok ovisit će o razlozima vraćanja optužnice, ali ako nije određen, trebali bi se primijeniti maksimalni zakonski rokovi. U slučaju rokova za podnošenje optužnice, kada su odbijeni svi prijedlozi za provođenje dokaznih radnji, zaključeno je da rok za podnošenje optužnice iznosi osam dana od dostave rješenja o odbijanju prijedloga, odnosno od drugostupanjskog rješenja ako je podnesena žalba.

Modificirano pitanje putem intervencije auditorija otvorilo je raspravu o tome kako sud, odnosno optužno vijeće, preispituje osnovanu sumnju nakon izdvajanja službenih bilješki. Razmatranjem kroz prizmu praktičara odvjetnik Ivandić istaknuo je da u praksi nema puno slučajeva u kojima je osnovana sumnja temeljena na službenim bilješkama u istražnozatvorskim predmetima. Rasprava se pak proširila i na pitanje uloge optužnog vijeća, o kojem su na ovogodišnjem Savjetovanju izlagali sutkinja Sabađija i odvjetnik Ivandić. Postoji niz sudskih odluka koje koriste formulacije poput *ne ulazeći u ocjenu dokaza* i slično, a te formulacije postale su dio špranciranih sudskih odluka. U raspravi je uslijedilo detaljnije pojašnjenje uloge optužnog vijeća, za koje je zaključeno da nije ovlašteno ocjenjivati dokaze, ali istovremeno nije realno ni praktično da se objašnjava koje utvrđenje proizlazi iz kojeg dokaza, bez ulaska u ocjenu dokaza. Takav je stav u skladu s ranijom analizom pravnih praktičara tijekom izlaganja, s čime se složio i odvjetnik Ivandić navodeći da analizu dokaza provodi raspravni sud. Druga je dimenzija problema izdvajanje službenih bilješki nakon potvrđivanja optužnice za djela do 5 godina, što stvara probleme u praksi, kako je na to upozorio sudac Kos. Rasprava je zaključena stavom da optužna vijeća trebaju pažljivo razmatrati dokaze i ne oslanjati se isključivo na službene bilješke pri potvrđivanju optužnica, ali da je stadij kontrole optužnice kao svojevrsan filter izrazito važan.

Zaključna rasprava tribine odnosila se na posebne dokazne radnje nakon podizanja optužnice. Diskutiralo se o pravnim okvirima i ograničenjima za provođenje takvih radnji, i to kroz nekoliko hipotetskih scenarija profesora Karasa, na temelju kojih su razmatrane mogućnosti postojanja potrebe za daljnjim dokaznim radnjama. Poseban oprez zahtijeva nastavak provođenja posebnih dokaznih radnji započet prije podizanja optužnice, smatra sudac Kos. Jednako tako, potrebno je razdvajanje posebnih dokaznih radnji koje se odnose na postojeće optužnice od onih koje se odnose na nove kaznene radnje, zaključno je utvrdio profesor Burić.

Savjetovanje je završeno zahvalom organizatorima, autorima referata i sudionicima na aktivnom sudjelovanju i doprinosu bogatoj raspravi.